

بسیار سفر باید تا پخته شود خامی

سفر کردن از دیرباز در اجتماع انسانی مرسوم بوده و رهسپار شدن به سرزمین‌های ناشناخته همواره برای انسان پرکشش و جذاب بوده است. در گذشته بیشترین منظور سفر تجارت و بازرگانی، دسترسی به منابع نایاب در سرزمین مبدأ، یافتن شغل و درمان بیماری‌ها بود. اما در همان زمان هم افرادی بودند که برای درنوردیدن دریاهای بیابان‌ها و سیاحت قصد رفتن می‌کردند. جهانگردی و سیاحتی تا مدت‌ها غریب می‌نمود چرا که معنی دوری طولانی مدت و بی‌خبر از خانمان و زاد و رود را می‌داد، اما روح جستجوگری و کشف تازه‌ها باعث می‌شد انسان این رنج را بر تن خود هموار کند و بار سفر ببندد. با افزایش وسایل ارتباطی و حمل و نقل و وسایل نقلیه سفری مختلف، تاریخ سفر نیز دگرگون شد. دیگر تنها چهارپایان و پای پیاده همراه سفر نبودند، بلکه گاری و درشکه و کشتی و بعدها اتومبیل و قطار و هواپیما تبدیل به وسایل نقلیه سفری شدند. همین تغییر در ابزار ذهنیت آدمی را نیز دگرگون کرد. حالا سفر برای عده بیشتری از انسان‌ها معنای سیاحت و گردش را داشت. همچنان اما سفر پدیده‌ای همه‌گیر نبود. رشد فردگرایی و دگرذیسی مفهوم لذت، کم‌کم سفر را از یک ضرورت شغلی و درمانی به یک نیاز فردی تبدیل کرد. شهرنشینی و دوری از روستا نیز در رشد این اندیشه مؤثر افتاد. نیاز به حضور در طبیعت و فرار از کارخانه‌های پرسروصدا و دودآلود و خیابان‌های مملو از آدم، سفر را به عنوان یکی از عناصر اصلی زندگی مدرن بازنمایاند. فراهم کردن سازوکار سفر و حواشی آن از شیوه‌های سنتی فاصله گرفت و در نهایت صنعت توریسم را به وجود آورد. صنعتی که امروزه میلیاردها دلار برای کشورها درآمد دارد و رقابت تنگاتنگی بر سر جذب توریست در جهان ایجاد شده است.

وقتی سفر را آغاز می‌کنیم، ناامید می‌شویم؟ چرا حتی پدیده‌های به ظاهر پیش پا افتاده برای مادر سفر جذاب به نظر می‌رسند؟ هنر در این میان چه نقشی دارد و چگونه می‌تواند باعث شود تا سفری غنی تر داشته باشیم؟ دوباتن برای پاسخ به این سؤالات نقبی به دل تاریخ اندیشه و ادبیات می‌زند و از تفکرات شاعران و نویسندگان بهره می‌گیرد. همچنین در مورد نحوه سفر کردن آن‌ها، شیوه تفکر و تجربیات شان سخن می‌گوید. آشنایی زدایی از مفهوم سفر و توجه به سویه‌های ناشناخته آن در هنر سیر و سفر مورد نظر دوباتن است. همچنین بیرون کشیدن پیچیدگی‌های ظریف امر سفر نکته‌ای است که در این کتاب به آن پرداخته شده است. از این منظر، اینکه کجا می‌روید و چقدر هزینه می‌کنید اهمیت چندانی ندارد، آنچه مهم است نوع نگاه شما به مقوله سفر است؛ اینکه دریافت‌ها و نفس «بودن» در مکانی دیگر چگونه ممکن است تکانه‌های جدیدی در ذهن و زندگی ایجاد کند. واقعیت این است که فاصله گرفتن از مکان زندگی و مواجه شدن با منظره‌ها، مکان‌ها، ابزار و افراد غریبه فرصت فکر کردن به تغییر و جایگزینی را فراهم می‌کند. در فضایی دور از اتفاقات روزمره و معمول می‌توان به چرایی و چگونگی پاسخ‌های درست تری داد. عناصری چون انتظار، فراموشی، هزینه کردن پول به شکلی متفاوت از هر روز، دلتنگی، تصویر خانه، میل به بازگشت، میل به بیشتر ماندن در مقصد و... زمینه‌ساز فرصت وسیعی برای اندیشیدن هستند. پس لازم است تا از پوسته سفر درآییم و به لایه‌های زیرین آن دست پیدا کنیم. چیزی که به باور دوباتن می‌تواند به تعبیر فلاسفه یونان موجب شکوفایی انسان شود.

در بخشی از کتاب آمده است: «سفرها قابله‌های افکارند. مکان‌های اندکی به اندازه هواپیما، کشتی یا قطار در حال حرکت منشأ گفت و گوهای درونی هستند. گویی همبستگی غریبی میان چیزی که مقابل چشم مان قرار دارد و افکار درون ذهن مان وجود دارد. گاهی افکار بزرگ به مناظر عظیم نیاز دارند و افکار جدید به مکان‌های جدید. ظاهراً افکار درونی که به درج‌زدن گرایش دارند با گذر سریع مناظر به حرکت درمی‌آیند. فکر کردن زمانی که بخش‌هایی از ذهن به کارهای دیگری معطوف می‌شود بهتر انجام می‌گیرد، مثلاً با گوش دادن به موسیقی یا تماشای ردیف درخت‌های کنار جاده. از میان تمام وسایل نقلیه مسافرتی، قطار احتمالاً بهترین مددکار اندیشیدن است. سرعتش به حدی است که مجال درگیر شدن به آدم نمی‌دهد، در عین حال چنان کند است که چیزها را تشخیص می‌دهی.» اگر به سفر کردن و کندوکاو درباره بنیان‌های فکری آن علاقه دارید کتاب هنر سیر و سفر اثر آلن دوباتن می‌تواند برای شما راهگشا باشد. این کتاب شامل ۹ بخش است که در آن نویسنده از دل‌شوره شروع سفر، نحوه چینش وسایل، مکان‌های بین راهی، غذاخوری‌ها و اقامتگاه‌ها سخن می‌گوید.



■ فلسفه سفر

شاید پایه و اساس اندیشیدن به سفر را بتوان در متن سیاحت‌نامه‌های قدیمی پیدا کرد. آشنایی با فرهنگ‌های مختلف و دیدن روش زندگی افراد دیگر، آدمی را بر آن داشت تا به این مسئله فکر کند. مسیر این تفکر از تصمیم به ثبت مشاهدات سفر گذشت و به شناخت و معرفی انواع متفاوت زندگی در سرزمین‌های متنوع منتهی شد. جغرافیا و تأثیرات آن بر زندگی مردم یک منطقه، سنت‌های برگرفته از فرهنگ بومی نواحی خاص، آداب و رسوم غذایی و رفتاری و ارتباطی همه و همه پیرنگ سفرنامه‌های سیاحان شدند. فیلسوفان و نظریه‌پردازان جدید نیز گام در این راه گذاشته و به تجزیه و تحلیل عناصر فکری سفر پرداختند.

■ هنر سیر و سفر

یکی از کسانی که فلسفه سفر را به خوبی مورد بررسی قرار داده، آلن دوباتن فیلسوف سوئیسی تبار انگلیسی است. دوباتن در کتاب «هنر سیر و سفر» مسئله سفر و ذات آن را موشکافی و سفر را از یک تفریح صرف به موضوعی اندیشمندانه و روانکاوانه تبدیل کرده است. او سفر را منشأ پرسش و دارای یک سیر روانشناسی می‌داند و معتقد است برای هر کسی در سفر فارغ از گردش و سیر سرزمینی، پرسیدن بعضی سؤال‌ها می‌تواند راهگشا باشد و موجب روشنایی ذهن شود. سؤالاتی همچون اینکه چرا در سفر از بعضی چیزها لذت می‌بریم؟ چرا پیش از سفر سرشار از آن حس دوست‌داشتنی هستیم، اما